

CHAQIMCHILIKNING TALABALAR RUHIY- MA'NAVY TARBIYASIGA TA'SIRI

Sabirova Charosxon Atamamatovna, Urganch innovatsion universiteti “Pedagogika va boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasi mudiri, p.f.f.d. (PhD), dotsent

Ismoilova Shahzoda Nurali qizi, Urganch innovatsion universiteti “Pedagogika va boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasi o‘qituvchisi, UrDU mustaqil tadqiqotchisi

THE INFLUENCE OF CHARACTERISTICS ON THE SPIRITUAL EDUCATION OF STUDENTS

Sabirova Charoskhan Atamamatovna, Head of the Department of “Pedagogy and Primary Education Methodology” of Urganch Innovative University, (PhD), associate professor

Ismailova Shahzoda Nurali qizi, teacher of the “Pedagogy and Methodology of Primary Education” department of Urganch Innovative University, independent researcher of UrDU

ВЛИЯНИЕ ХАРАКТЕРИСТИК НА ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ

Сабирова Шаросхон Атаматовна, заведующая кафедрой “Педагогика и методика начального образования” Ургенчского инновационного университета (PhD), доцент
Исмаилова Шахзода Нурали кызы, преподаватель кафедры “Педагогика и методика начального образования” Ургенчского инновационного университета, независимый исследователь УрГУ

Annotatsiya: Mazkur maqola O‘rta Osiyo va Qozog‘iston musulmonlar diniy boshqarmasining muftiysi, islom ulamolari, millatlararo ittifoqining a‘zosi Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusufning “Ruhiy tarbiya” asaridagi chaqimchilikning sabablari, chaqimchilikning zararlari va uni davolash haqidagi g‘oyalari va sharq mutafakkirlarining ma‘naviy-ruhiy tarbiyada insoniy xislatlarning o‘rni va ahamiyati haqidagi fikrlari o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: ta‘lim, tarbiya, ma‘naviyat, jamiyat, istiqbol, ezgulik, yaxshilik, muallim, axloq, sabr-qanoat, hadis, chaqimchilik, zaiflik.

Аннотация: В данной статье речь идет о причинах проказы, вреде проказы и ее лечении, а также идеях восточных мыслителей в труде “Духовное воспитание” шейха Мухаммада Садики Мухаммада Юсуфа, муфтия Исламского религиозного управления Средней Азии и Казахстана, член Межнационального Союза, изучены мнения о роли и значении человеческих качеств в духовном воспитании.

<https://orcid.org/0009-0007-0193-7603>

e-mail:

charos_pedagog@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0001-8993-6766>

e-mail:

shahzodaismoilova96@gmail.com

Ключевые слова: образование, обучение, духовность, общество, перспектива, добродетель, учитель, мораль, терпение, довольство, хадис, скептицизм, слабость.

Annotation: This article is about the causes of leprosy, the harms of leprosy and its treatment, and the ideas of Eastern thinkers in the work “Spiritual Education” by Shaykh Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf, Mufti of the Islamic Religious Department of Central Asia and Kazakhstan, a member of the Inter-National Union - opinions about the role and importance of human qualities in spiritual education were studied.

Key words: education, training, spirituality, society, perspective, virtue, goodness, teacher, morals, patience, contentment, hadith, skepticism, weakness.

KIRISH. Bolalarga ta’lim-tarbiya berish, ularda zarur hayotiy ko’nikmalarni shakllantirish, ijtimoiy odob o’rgatish mas’uliyati muqaddas Vatanimizning suyanchi — ustoz-muallimlarimizni hammadan ko’p tashvishga solishi tabiiy. Fidoiy pedagoglarimizning farzandlar kamoli, yurt istiqboli uchun jon kuydirib zahmat chekayotgani, yoshlarimiz toleyini baland, jamiyatimizni bundanda yuksak mavqelarda ko’rish ishtiyoqi har qancha tahsinga loyiq. Islom dini kishilarni yaxshilikka chorlash bilan birga barcha yomonliklardan, jumladan til ofatlaridan himoya qilish choralarini ham ko’radi. Til ofatlari juda ko’p, shulardan: befoyda so’zlarni gapirish, botil, gunoh ishlarni so’zlash, fahsh, so’kish, odob-axloqqa zid, chaqimchilik va shunga o’xshash so’zlarni aytish, o’zgalarni mazaxlash va ustidan kulish, sirni oshkor qilish, yolg’on so’zlash, g’iybat va boshqalar. Xullas, ro’yxatni davom ettirish mumkin. Bularning hammasi qoralangan va qaytarilgan amallardir. Chunki bu so’zlarning zamirida yomonlik va malomat bor. Ana shunday til ofatlaridan biri bu **chaqimchilikdir**. Ulamolar chaqimchilik to’g’risida: “Odamlar orasini buzish uchun ularning so’zlarini bir-birlariga yetkazish”, deb ta’rif berganlar. Chaqimchilikning shar’an harom qilingan gunohi kabira ekanligiga barcha musulmon ulamolari ittifoq etishgan. Chaqimchilikning harom ekanligiga Qur’oni Karim, hadisi sharifda va ulamolarning ittifoq etgan hukmlarida kelgan dalillar asos bo’ladi.

“Chaqimchilikka bois bo’lgan sababga nazar solsin va o’sha sabab yo’q qilish payidan bo’lsin. Dardning davosi uni keltirib chiqargan sababni yo’q qilish ila bo’ladi. Chaqimchi bilan qanday muomulada bo’linadi?

Bu haqda imom Zahabiy aytadi: “Kimga chaqimchilik yetib kelsa va unga: “Sen haqingda Falonchi unday dedi, bunday dedi” deyilsa, quyidagi olti tavsiyani amalga oshirsin:

1. Chaqimchiga ishonmasin. Chunki u chaqimchiligi sababli fosiq bo’ldi. Shariatda fosiqning gapi rad qiliadi.

2. Uni bu ishdan qaytarsin. Unga nasihat qilsin va kamchiligini qoralasin.

3. Chaqimchilik qilinayotgan odam haqida yomon gumonga bormasin.

4. Chaqimchilik uni qarshi taraf ziddiga josuslik qilishga olib bormasin.

5. Chaqimchining gapini boshqalarga aytib, o’zi chaqimchilik qilib yurmasin.

Chaqimchilik qilishning sabablari:

1. Gapi naql qilinayotgan shaxsga yomonlik yetkazish niyati;

2. Gap aytilayotgan odamga yaxshi ko’rnish;

3. O’zni o’zi xursand qilish va boshqalar.

Chaqimchilikning zararlari:

1. Chaqimchilik do’zaxga olib boruvchi yo’ldir;

2. Chaqimchilik ulfatlar orasida adovat olovini yoqadi;

3. Chaqimchilik ozor, zarar, alam, xusumat va nafratdir;

4. Chaqimchilikning oxiri voydir;

5. Chaqimchilik yaxshiliklarni ketkazadi;

6. Chaqimchilik pastkashlik, qo’rqoqlik, zaiflik, makr, yaltoqlik va munofiqlikdir”.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD.

Xulq-odob haqidagi hadislarida eng ezgu insoniy xislatlar ulug’lanib, gunoh sifatidagi illatlar qoralanadi. Hadislarida insoniy xislatlardan ezgulik, iffat, sabr-qanoat, shukronalik kabi axloqiy xislatlar ulug’lansa, isrofgarchilik, ta’magirlik, ochko’zlik, nafs-u havoga, shahvoniy hissiyotlarga berilish, baxillik, johillik kabi illatlar, yomon xatti-harakatlar “gunoh” sifatida qoralansa, inson farovonligi, jamiyat ravnaqi uchun qilinadigan yaxshi ezgu xatti-harakatlar, faoliyat “savob” tarzida olqishlanadi. Farobiy nazariy bilimlarni egallashga kirishgan har bir kishi xulq-odobda ham qay darajada pok bo’lishi kerakligini “Falsafani o’rganishdan oldin nimani bilish kerakligi to’g’risida”gi risolasida shunday

ta'riflaydi: "Falsafani o'rganishdan avval o'zingizni hirs-havaslardan shunday tozalashingiz lozimki, sizda maishiy va shahvoniyat kabi noto'g'ri tuyg'ularga emas, balki kamolotga bo'lgan hirs-havas qolsin. Jaloliddin Rumiy ham "Ma'naviy masnaviy" sida inson xulq-atvoridagi salbiy xususiyatlar borasida o'z qarashlarini bildiradi. U adovat, badjahllik, hasadgo'ylik, aybjo'ylik, g'araz, qahr-g'azabni qattiq qoralaydi va insonning eng qabih illatlari sifatida tavsiflaydi. Alisher Navoiy "Mahbub ul-qulub" asarida insoniy fazilatlar va ezguliklarni madh etib, targ'ib-u tashviq etish bilan cheklanmay, ayni zamonda odamlardagi yomon, xunuk, insoniylikka xilof xislatlarni, insonlar uchun, jamiyat uchun zararli, sharaflil inson sha'niga yarashisiz xulq-atvor va sifatlarni tanqid qiladi.

O'rta Osiyo va Qozog'iston musulmonlar diniy boshqarmasining muftiysi, islom ulamolari, millatlararo ittifoqining a'zosi Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf bola tarbiyasida chaqimchilik qilishning sabablari, chaqimchilikning zararlari haqidagi "Ruhiiy tarbiya" asarida quyidagi fikrlarini bildirib o'tgan.

Avvalo chaqimchilik qiladigan chaqimchiligi tufayli Alloh taoloning g'azabiga duchor bo'lishini bilib qo'yishi kerak. Shuningdek, uning savoblari chaqimchilik qilingan odamga olib berilishini, agar savobi bo'lmasa, narigi odamning gunohlari unga olib berilishini ham bilib qo'ysin. Chaqimchilik payti bo'lib qolsa, o'zining ayblarini o'ylasin va ularni tuzatishga urinsin. Agar o'zini ayblardan xoli deb bilsa shukr qilish ila mashg'ul bo'lsin. O'zini o'zi eng yomon ayblardan biri – chaqimchilik ila bulg'amasin. O'zining ayblari bo'la turib, boshqalarni ayblashdan uyalsin. O'zi haqida birovning chaqimchilik qilishini istamaganidek, o'zi ham o'zgarlar haqida chaqimchilik qilishni istamasin.

MUHOKAMA. O'tmishda ajdodlarimiz insoniyatning psixologik qonuniyatlarini muayyan ilmiy yo'nalish sifatida o'rganmagan bo'lsalar-da, biroq allomalarning asarlari, qo'lyozmalarida mazkur holatlarning yoritilishi, tahlili kuzatiladi. Biz Sharq mutafakkirlarining psixologik qarashlari bilan tanishar ekanmiz, inson va hayvonlar psixik hayotini o'rganishga bo'lgan intilishi kishilar hayotining har xil tarixiy bosqichlarida ularning qanday nazariy va amaliy bilim bilan taqozo qilganligini, ba'zi qonuniyatlar qanday kashf etilganligini bilib olamiz. Ta'kidlash lozimki, allomalarning shaxs ma'naviy-ruhiy kamoloti borasidagi qimmatli fikrlari hozirgi

kungacha o'z o'rni va ahamiyatiga egadir. Jumladan, Abu Nasr Farobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Jaloliddin Rumiy, Alisher Navoiy kabi mutafakkirlarning pedagogik-psixologik qarashlari bugungi kunda fan taraqqiyotining metodologik asosi bo'lib xizmat qilmoqda.

NATIJJALAR. Inson hissiy va ma'naviy talablarni ajratib olish imkoniyatiga ega ekan, bu imkoniyat asta-sekin inson fe'l-atvoriga xos xislatga aylana boradi. Yaxshi xulqqa intilgan, namunaga taqlid qilgan o'quvchi eng avvalo o'z imkoniyatlarini tushuna boradi, jamoadagi o'rnini to'g'ri belgilaydi. Inson ongli va tabiatning eng oliy mavjudoti bo'lgani uchun ham namunadan o'rnak oladi. Inson qalbidagi yomon illatlar do'stlar orasini buzadi, dushmanlar orasidagi adovatni yana ham kuchaytiradi. Jamiyatni parokanda qiladi. Aslida chaqimchilik tuhmat yo bo'hton emas, balki haqiqat bo'lishi mumkin. Ammo u odamlar o'rtasidagi munosabatlarni buzishi, jamiyatda fasod yoyilishiga sabab bo'lgani uchun ham qat'iy harom qilingan va og'ir gunohlar qatoriga kiritilgan. Shuning uchun mo'min banda doimo qalbini gina-kuduratlardan pok va salomat saqlashi lozimdir. Zero, qalb salomatligi – mo'min kishining eng asosiy sifatlaridan biri. Sog'lom qalb egasi amali ko'p bo'lmasa ham, ko'p yaxshiliklarga erishadi.

XULOSA. Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, allomalariimiz asarlarida ham, dinimizda ham yolg'onchilik, yomonlik, raqobatlashish, g'animlik, ichiqoralik, qo'pollik, o'g'rilik, tuhmatchilik, ikkiyuzlamachilik, o'ziga bino qo'yish, xushomadgo'ylik, chaqimchilik illat sifatida qoralangan. Dinimizda chamqimchilikka o'xshash yomon illatlar haqida Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusufning "Ruhiiy tarbiya" asarida ham qimmatli fikrlar keltirilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Ruhiiy tarbiya. 1-juz Poklanish. Sharq nashriyoti. Toshkent, 2023 y.
2. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Tafsiri Hilol. Sharq nashriyoti. Toshkent, 2012.
3. Jaloliddin Rumiy. Masnaviy Ma'naviy. Tarjima sharhi bilan. Tarjimon Asqar Mahkam. Toshkent: Sharq nashriyoti, 1999-yil.
4. <https://vaqf.uz/uz/lists/view/>.
5. <https://uz.delachieve.com/>.